

FİNANSAL LİBERALİZASYONUN ETKİSİ İLE 2000 SONRASI GERÇEKLEŞEN FİNANSAL KRİZLER:SEÇİLMİŞ ÜLKELER VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Abdulkadir IŞIK

Namık Kemal Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü

Burak İnce

Namık Kemal Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü

ÖZET

1970 yıllarında Bretton Woods sisteminin çökmesi ve Petrol Krizlerinin yaşanması sonucu Keynesyen ekonomi politikaları ve devletin ekonomideki etkisi sorgulanmaya başlamıştır.Bu noktada finans piyasaları ve ekonomi hareketleri üzerinde serbestleşme konusu gündeme gelmiş,finansal liberalizasyon olgusu dünyada etkisini göstermeye başlamıştır.Finansal liberalizasyon hakkında çeşitli teori ve görüşler ortaya atılarak bu olgu ifade edilmeye çalışılmıştır.

Finansal liberalizasyonun etkisiyle, ülke ve dünya ekonomilerinde etkilerini artıran IMF ve Dünya Bankasının izlediği politikalar ülkelerde makroekonomik dengesizlikler ve finansal sarsıntılar yaratarak finansal krizlerin meydana gelmesinde başrol oynamışlardır. Ülkelerin serbestleşme hareketleri içinde yaşadıkları makroekonomik dengesizliklerin nedeni finansal liberalizasyon mudur? Bu çalışmada 2000 sonrası, dünyanın farklı kıtalarından seçilmiş ülkelerin finansal yapıları incelenerek, finansal liberalizasyonun finansal krizlere yol açıp açmadığı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler:Finansal Liberalizasyon,IMF ve Dünya Bankası,Finansal Krizler

JEL Classification:E20, F33, G01, G18, G28

ABSTRACT

Keynesian economic policy in 1970, as a result of the Bretton Woods system collapsed and experienced the oil crisis and its effect on the state of the economy has started to be questioned. In the financial markets and liberalization issues had come to move the agenda on the economy at this point , financial liberalization has begun to show the impact of the phenomenon in the world. Throwing out various theories and opinions about financial liberalization has tried to express this phenomenon.

The impact of financial liberalization , countries and increase their influence in the world economy, the IMF and World Bank in the policies of the countries have played a major role in the occurrence of financial crises by creating macroeconomic imbalances and financial upheaval. The cause of macroeconomic imbalances of the countries they live in movements liberalization Is financial liberalization ? After 2000 , this study examined the world's financial structures of selected countries from different continents will be assessed as to whether financial liberalization led to the financial crisis.

Keywords: Financial Liberalization , The IMF and The World Bank, Financial Crisis

JEL Classification:E20, F33, G01, G18, G28

I.GİRİŞ

Geçmişten günümüze devletin ekonomi içindeki yeri ve ağırlığına ilişkin değişimler söz konusu olmuştur.1970 yılında meydana gelen ekonomik sistemdeki değişiklikler ile birlikte devletin piyasalar üzerindeki etkileri ve kontrolleri kaldırılmış, bu noktada meydana gelen finansal liberalizasyon olgusu ile finans piyasaları,ekonomik hareketler,faiz oranları gibi iktisadi faktörlerin üzerindeki baskı kontroller kaldırılarak piyasa hareketlenmiştir.

Bu noktada IMF ve Dünya Bankası finans politikaları üzerinde etkilerini artırarak, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin iktisadi hareketlerini yönlendirmeye başlamıştır. Finansal liberalizasyonu uygulama konusunda gelişmekte olan ülkelerde izlenen bu politikalar sonucu makroekonomik dengesizlikler meydana gelmiş, bu noktada finansal krizler dünyayı etkisi altına almıştır.

1.FİNANSAL LİBERALİZASYON KAVRAMI

1929 Büyük Buhran ile başlayan devletin ekonomik, sosyal ve kültürel politikalar üzerindeki etkisi, 1970 yılına gelindiğinde Bretton Woods sisteminin çökmesi ve Büyük Petrol krizlerine kadar etkinliğini sürdürmekteydi. Bretton Woods sisteminin çökmesi ve Büyük Petrol krizlerinin meydana gelmesiyle devletin ekonomi politikaları üzerindeki etkinliği tartışılmaya başladı. Bu noktada ortaya çıkan finansal liberalizasyon kavramı, finansal piyasaların serbestleştirilmesi noktasında kendini hissettirmeye başladı.

Finansal liberalizasyon, kısa bir ifade ile serbestleştirme olarak tanımlanabilir. Bunun yanında ise mevduat ve kredi faiz oranları üzerindeki baskının azaltılması veya kaldırılması, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi, uluslar arası sermaye kontrolleri üzerindeki baskıların azaltılması veya kaldırılması, piyasalara giriş-çıkış izni verilmesi, bankaların üzerindeki kontrollerin azaltılması veya kaldırılması, faiz oranlarının politika yapıcılar tarafından değil para piyasalarına göre düzenlenmesi, döviz kurları üzerindeki müdahalelerin kaldırılması olarak geniş bir biçimde ifade edilebilir.

2.FİNANSAL LİBERALİZASYONUN TARİHİ GEÇMİŞİ

II. Dünya Savaşından sonra ülkelerin sermaye darboğazını aşmak amacıyla kurdukları Bretton Woods sistemi; istikrarlı döviz kurları, sermaye akımlarının sınırlandırılması ve tam istihdam gibi sosyal refah politikaları üzerine inşa edilmiştir (Eser, 2012: 5). Finansal liberalizasyon hareketi, ABD, Almanya, İngiltere

gibi gelişmiş ülkelerde başlamış daha sonra Türkiye, Meksika gibi gelişmekte olan ülkelerde bu politikalar izlenmeye başlamıştır.

Yerli mali sektör ve sermaye hesabı 1980'lerin başına kadar bastırılmış ise de gelişmiş ülkelerde hisse senedi piyasaları, 1970'lerin başında serbestleştirilmiştir. Yerli finans sektörünün liberalleşmesi 1980'lerde kalan sermaye hesabının yurtdışına açılmasından öncedir.1980'lerin sonu ve 1990'ların başında sermaye hesabı liberalizasyonu tüm gelişmiş ülkelerde yer almıştır(Arestis ve Caner, 2004: 3).Bu arada IMF tarafından “istikrar ve genel uyum” programları ortaya konulmuş ve ülkelerin benimsemiş oldukları bu programlar sonucunda finansal liberalizasyon akımı derinlik kazanmıştır. “İstikrar ve genel uyum” programlarının amacı; ülkelerin makroekonomik olarak istikrarlı bir yapıya kavuşması, ekonomi üzerinde egemen olan devletin ağırlığının azaltılması ve piyasaların serbestleştirilmesi gibi hedefleri gerçekleştirmektir(Topallı, 2006: 154).

Bu gelişmeler altında ülkeler; sermaye hareketlerinin serbest bırakılması, kredi ve mevduat faiz oranlarındaki tavan fiyat uygulamasının kaldırılması, bankacılık sektörü üzerindeki kontrollerin azaltılması veya kaldırılması şeklinde uygulamalara başlamışlardır.

3.FİNANSAL LIBERALİZASYON TEORİ VE HİPOTEZLERİ

3.1.McKinnon ve Shaw Hipotezi

McKinnon ve Shaw finansal piyasalardaki baskıların kaldırılmasını, kaynak dağılımının piyasalara bırakılması gerektiğini ve sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesinin, finansal sistemi olumlu etkileyeceğini, devlet tarafından belirlenen faiz oranlarının piyasaların eline bırakılması ile günlük tüketimlerin azalacağını ve buna bağlı olarak yatırımların artacağını böylelikle ekonomik büyümenin gerçekleşeceğini savunmaktadır(Atamtürk, 2007: 77).McKinnon ve Shaw, kısaca devletin ekonomi üzerindeki kontrolünü azaltması hatta bırakması gerektiğini ve ekonomik faktörlerin serbestçe hareket ettiği bir finansal yapının var olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

3.2.Kapur ve Mathieson Hipotezi

Yurt içi faiz oranlarının pozitif seviyelerde olması, yabancı sermaye üzerinde olumlu etki yapacak, bunun sonucunda sermaye hareketleri konusunda gelişmekte olan ülkeler bir beklentiye girecek ve bu ülkelerin yararlanması adına uygun makroekonomik politikalar izlenecektir.Finansal liberalizasyon ile uygulanmaya başlayan liberal politikaların artan etkisi ile sermaye hareketlerinin uluslar arası seviyede serbest olmasını ifade etmişlerdir(Ağır, 2010: 29).Kapur ve Mathieson, McKinnon ve Shaw'ın kapalı ekonomiler için serbestleşme düşüncelerini ileriye taşıyarak ,açık ekonomiler de liberalizasyon sürecinin ekonomik anlamda daha yararlı olacağını ortaya koymuşlardır.

4.FİNANSAL LIBERALİZASYON SÜRECİNE ULUSLAR ARASI KURUMLARIN ETKİLERİ

II.Dünya savaşıdan sonra yaşanan ekonomik anlamdaki sıkıntılar, darboğazlar nedeniyle;dünya ekonomisinin yeniden yapılanması, döviz istikrarının sağlanması, gelişmekte olan ülkelerin iktisadi kaynaklarının iyileştirilmesi, küresel anlamda ekonominin yeniden canlanması için ticaret ve finansmanı düzenleyecek olan uluslar arası düzeyde Bretton Woods sistemi kurulmuştur.Bu sistem aynı zamanda IMF ve Dünya Bankasının temellerinin oluşturmaktadır.Bu noktada IMF gelişmekte olan ülkeler için talep yönlü ve istikrar sorunlarına çözüm ararken,Dünya Bankası ise gelişmekte olan ülkelerin üretim ve kalkınma konularıyla ilgilenecektir.

1980'li yılların başında yaşanan durgunluk ve 1982 yılında ortaya çıkan dış borç krizi nedeniyle;makroekonomik dengesizlikler, ödemeler dengesi açıkları, büyüme oranlarının gerilemesi, yüksek enflasyon, işsizliğin artması, dış açıklar gibi uluslar arası sistemi etkileyen sorunlar meydana gelmiştir.Bu noktada IMF'nin izlediği istikrar politikalarının yürürlüğe girmesi, Dünya Bankasının ise yapısal uyum programlarına ağırlık vermesine neden olmuştur.Bu aşamada Dünya Bankası ve IMF arasında işbirliği önem kazanmıştır.Kısa dönemli istikrarsızlık yaşayan gelişmekte olan ülkelerin ekonomi politikalarına müdahalesi 1950'li yıllara dayanan

IMF bunun yanında, uluslar arası mali sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik politikalar izlemeye başlamış, 1980'li yıllara ile birlikte Dünya Bankası bu politikalara eklenmiş ve yapısal uyum politikaları ile özellikle dış ticaretin serbest bırakılması, küreselleşme ve özelleştirme gibi konularda etkili olmuştur(Özmen, 2011: 20). IMF ve Dünya Bankası gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan krizlere ve istikrarsızlıklara geniş kapsamlı uyum programları ile destek vermeye başlamışlar, IMF'nin stand-by düzenlemelerinin yanında fon kaynaklarının da genişletilmesiyle uyum kredileri desteklenmeye başlamıştır(Güraslan, 2005: 12).

IMF'nin üye ülkelerin parasal sorunlarının ve dış ödeme dengesindeki açıkların kapatılması için uygun politika uygulamalarının yanında kriz dönemlerinde gerekli önlemlerin alınması ve yürürlüğe konulması için ülkelere destek vermeyi sürdürdü.IMF'nin rolünün artırılması, kurtarma çalışmalarının yoğunlaşması ve piyasalarda sapmaların meydana gelmesi ile birlikte IMF'ye bağlı olan ülkelerde ekonominin körelmesine neden olarak finansal krizlere yol açmıştır(Öztürk, 2002: 114-115).

5.FİNANSAL LİBERALİZASYONU UYGULAMADAKİ SORUN:FİNANSAL KRİZLER

Finansal serbestleşme genellikle finansal krizlere yol açar.Krizler, bu ikisi arasındaki bağlantı genellikle söz verilen kurtarma planları, ya da artan rekabet baskısı ile oluşan ahlaki tehlike şeklinde atfedilmiştir(Daniel ve Jones, 2006: 26). Krizleri herhangi bir mal ve hizmet, üretim faktörü veya döviz piyasasındaki fiyat ve miktarlarda ani ve beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan, çizilen sınırların ötesinde gerçekleşen ve ülkenin ekonomik yapısında ciddi sorunlar yaratan dalgalanmalar olarak ifade edebiliriz(Kibritçioğlu, 2001: 1).

Finansal krizleri ise kendi içinde; para, bankacılık, sistemik ve dış borç krizi olarak 4'e ayırabiliriz.Para krizi; spekülatif hücumlar sonucu paranın değerinin düşmesini önlemek için döviz rezervlerini azaltarak veya faiz oranlarında büyük artışlar ile paranın değerini korumak için yapılan hamleler sonucu ortaya çıkan kriz durumudur.Bankaların başarısız olmalarının, görevlerini yerine getirmede engel

olması veya devletin bu başarısızlıkları önlemek için müdahaleye zorlaması ile ortaya bankacılık krizi çıkmaktadır. Finansal sistemde meydana gelen bozulmaların piyasalarının çalışmalarını engellemesi sonucu ülke ekonomisinin sarsılmasına neden olan finansal olaylar sistemik krizler olarak adlandırılmaktadır. Dış borç krizi ise; bir ülkenin kamu kesimi veya özel kesimin dış borcunu ödeyememesi durumunda ortaya çıkan kriz türü olarak tanımlayabiliriz (Duman ve diğerleri, 2004: 47).

6.FİNANSAL KRİZLERİN İNCELENMESİ

6.1.AVRUPA-LATİN AMERİKA VE DOĞU ASYA ÖRNEKLERİ

6.2.MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLERİN İNCELENMESİ

6.2.1.GSYİH Oranları

Tablo.1:Seçilmiş Ülkelerde GSYİH Oranları (% Değişim)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	D.O.
Yunanistan	5.9	4.3	2.2	5.5	3.5	-0.2	-3.1	-4.9	-7.1	-6.9	-3.8	0.6	2.9	-50.8
İspanya	3.0	3.2	3.5	4.0	3.4	0.8	-3.8	-0.2	0.05	-1.6	-1.2	0.1	0.4	-86.6
G.Kore	2.9	4.9	3.9	5.1	5.4	2.8	0.7	6.5	3.6	2.2	2.9	3.6	3.9	34.4
Malezya	5.7	6.7	4.9	5.5	6.3	4.8	-1.5	7.4	5.1	5.6	4.7	4.9	5.2	-8.7
Meksika	1.4	4.3	3.0	5.0	3.1	1.4	-4.7	5.1	4.0	3.9	1.0	2.9	3.5	150.0

Kaynak:www.knoema.com (*:Tahmini Değeri İfade Etmektedir.)

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde Yunanistan'da 2008 global krizin etkisi ile gerilemeye başlayan GSYİH oranının 2011 yılında %-7.1 seviyesine kadar düştüğü ve ekonomiyi olumsuz etkilediği görülmektedir. Bir diğer Avrupa ülkesi olan İspanya da ise GSYİH oranı en düşük 2009 yılına kadar %3.5 dolaylarında seyir izlerken bu oran 2009 yılında %-3.8'e inmiş ve 2015 yılına kadar İspanya'da büyüme hızı neredeyse hiç yok denecek kadar düşük seviyelerde gerçekleşmiştir. Güney Kore de ise büyüme hızı global kriz zamanında gerileme trendinde olsa bile pozitif bir seyir izlemiştir. Bir diğer Doğu Asya ülkesi olan Malezya'da da GSYİH oranı 2009 yılı hariç ortalama %5-6 arasında gerçekleşmiştir. Latin Amerika ülkesi olan Meksika'da ise GSYİH oranı krizden olumsuz etkilenecek 2009 yılında %-4.7'ye

inerken 2010 yılında bu durum %120'lik bir artışla %5.1'e kadar çıkmış ve kriz durumunun hızlı bir şekilde atlatıldığından söz edilebilir.

6.2.2.Enflasyon Oranları

Tablo.2:Seçilmiş Ülkelerde Enflasyon Oranları (% Değişim)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	D.O.
Yunanistan	3.5	2.9	3.5	3.2	2.9	4.1	1.2	4.7	3.3	1.5	-0.9	-0.4	0.2	-94.2
İspanya	3.1	3.0	3.3	3.5	2.8	4.1	-0.2	2.0	3.0	2.4	1.5	1.4	1.2	-61.2
G.Kore	3.5	3.5	2.7	2.2	2.5	4.6	2.7	2.9	4.0	2.1	1.3	2.2	3.0	-14.2
Malezya	1.0	1.4	3.0	3.6	2.0	5.4	0.6	1.7	3.1	1.6	2.1	2.6	2.6	30.0
Meksika	4.5	4.6	3.9	3.6	3.9	5.1	5.3	4.1	3.4	4.1	3.8	2.9	3.0	-33.3

Kaynak:www.knoema.com (*:Tahmini Değeri İfade Etmektedir.)

Enflasyon oranlarını incelediğimizde Yunanistan'da kriz öncesi enflasyon oranı %4.1'e kadar yükselirken kriz zamanı izlenen maliye ve para politikalarının etkisi ile 2008 yılında %1.2 seviyesine gerilemiştir.İspanya'da da Yunanistan'a benzer bir durum mevcuttur ve enflasyon oranı global kriz zamanı negatif hanelere kadar düşmüştür.Güney Kore'de enflasyon oranı kriz öncesi ortalama %3 iken kriz zamanı bu oran düşmüş fakat krizden sonraki yıllar da ortalama %2.5 dolaylarında seyrettiği görülmektedir.Malezya'da da ekonomik kriz zamanı enflasyon oranları düşerken diğer ülkelerin aksine değişim oranının pozitif olduğu ve enflasyonun ekonomiyi etkilediği görülmektedir.Tabloyu incelediğimizde ise en dikkat çekici ülkenin Meksika olduğu ortadadır.Enflasyon rakamları kriz zamanı diğer ülkelerde düşerken Meksika'da yükselmiş ve %5.3'e kadar çıkmıştır.

Kriz döneminde dünya genelinde bir dezenflasyon süreci yaşanmakta ve ülkeler global resesyona karşı maliye ve para politikalarını birlikte gevşetmişlerdir(Yükseler, 2009: 20).

6.2.3.Yatırım Oranları

Tablo.3:Seçilmiş Ülkelerde Yatırım Oranları (% Değişim)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	D.O.
Yunanistan	24.4	22.5	21.4	24.6	26.7	24.0	18.5	17.5	16.1	13.6	13.0	14.1	15.2	-37.5
İspanya	27.4	28.3	29.5	30.9	30.9	29.1	23.9	22.8	21.2	19.7	18.5	17.3	16.9	-38.3
G.Kore	32.0	32.1	32.1	32.7	32.5	33.0	28.4	32.0	32.9	31.0	28.9	27.1	27.1	-15.3
Malezya	22.7	23.0	22.4	22.7	23.4	21.4	17.8	23.3	23.2	25.9	26.0	27.7	27.5	21.1
Meksika	21.9	22.6	22.3	23.4	23.3	24.4	22.9	22.0	22.2	23.1	21.5	24.8	25.1	14.6

Kaynak:www.knoema.com (*:Tahmini Değeri İfade Etmektedir.)

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde 2008 global kriz öncesi tüm ülkelerde sürekli bir artma eğiliminde olan yatırım oranları 2009 yılında finansal krizin etkisi ile önceki yıllara göre azalmıştır.Krizden önce Yunanistan'da %20'lerin, İspanya'da ise %30'lara varan yatırım oranları krizden sonraki yıllara %20'lerin altında kalmışlardır.Bu ülkelerin değişim oranlarını da incelediğimizde finansal krizin etkilerinin devam ettiği ve bu ülkelerin bir gerileme içinde oldukları ortadadır.Güney Kore'de 2008 finansal krizinden olumsuz etkilenmiş olmasına rağmen,krizden sonraki yıllarda yatırım oranlarının arttığını söylemek mümkündür.Malezya ve Meksika'nın yatırım oranları kriz zamanı azalmasına rağmen,değişim oranlarına baktığımızda diğer ülkelere göre yatırımların artış içinde olduğu görülmektedir.

6.2.4.İthalat Oranları

Tablo.4:Seçilmiş Ülkelerde İthalat Oranları (% Değişim)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	D.O.
Yunanistan	4.8	4.4	-1.1	11.3	15.1	-1.3	-21.0	-9.2	-6.3	-15.4	-2.5	-1.5	1.1	-77.0
İspanya	6.6	9.7	7.33	10.1	7.7	-6.2	-18.7	12.1	0.4	-7.1	1.5	2.4	2.9	-56.0
G.Kore	11.2	8.5	1.7	9.4	5.9	8.0	-12.7	16.7	5.5	0.5	4.3	6.4	10.2	-8.9
Malezya	2.2	22.9	4.6	15.8	1.6	-5.0	-23.4	18.1	4.6	0.2	5.9	6.1	7.1	222.7
Meksika	-1.2	9.3	7.3	10.4	4.4	1.0	-21.1	23.1	8.4	4.5	3.0	5.44	7.7	741.6

Kaynak:www.knoema.com (*:Tahmini Değeri İfade Etmektedir.)

Tabloyu incelediğimizde ülkelerin 2008 global krizi öncesi ithalat oranları dengesiz bir seyir izlerken, 2009 yılında Yunanistan, Malezya ve Meksika'da ithalat oranları %-20'leri geçmiş ve dış ticareti etkilemiştir. Krizden sonraki dönemde tüm ülkelerde ithalat oranları artarken, Yunanistan negatif hanelerden çıkamamıştır. Değişim oranlarını incelediğimizde ise ithalat oranının azaldığı ülkeler sıra ile Yunanistan, İspanya ve Güney Kore'dir. 2003-2015 yılları arasında Malezya ve Meksika'nın ithalat oranları %222.7 ve %741.6'lık bir artış göstermiş ve bu ülkeler ticaretlerinde dışa bağımlı bir hale gelmişlerdir.

6.2.5. İhracat Oranları

Tablo.5: Seçilmiş Ülkelerde İhracat Oranları (% Değişim)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	D.O.
Yunanistan	4.2	9.4	6.3	7.7	4.5	-3.0	-15.5	7.6	4.0	4.9	4.4	2.8	3.4	-19.0
İspanya	5.1	5.1	1.0	6.6	7.4	-2.2	-10.4	15.2	8.6	2.3	7.1	6.4	6.0	17.6
G.Kore	17.1	19.1	6.4	15.5	13.0	4.2	0.09	22.3	13.8	5.6	4.7	7.1	9.8	-42.6
Malezya	10.3	19.7	4.3	6.3	-7.3	-5.9	-12.9	10.0	5.2	-3.8	1.8	5.6	6.1	-40.7
Meksika	-2.5	2.1	5.2	8.4	3.5	-2.4	-7.7	15.7	2.1	8.9	2.7	4.9	7.0	380.0

Kaynak: www.knoema.com (*: Tahmini Değeri İfade Etmektedir.)

Ülkelerin ihracat oranlarını incelediğimizde 2008 krizi öncesi en iyi ihracat oranına sahip ülkenin Güney Kore olduğu görülmektedir. 2008 yılında gerilemeyen başlayan ihracat oranları, 2009 yılında Güney Kore hariç negatif bir hal almış ve çift hanelere kadar düşmüştür. Krizden sonraki dönemde ise ülkeler ihracat oranlarını artırarak ithalat ile arasındaki dengeyi sağlamaya ve dış ticaret açığının artmasına engel olmaya çalışmışlardır. Değişim oranlarına baktığımızda 2003-2015 yılları arasında %380'lik bir değişimle ihracatın en fazla gelir getirdiği ülke Meksika olurken, İspanya da %17.6'lık bir ilerleme kaydetmiştir. Bu ülkelerin yanında diğer ülkeler de ise ihracat oranları düşmüş ve dış ticaret dengesini sağlamakta zorluk çekmişlerdir.

6.2.6.İşsizlik

Tablo.6:Seçilmiş Ülkelerde İşsizlik Oranları (%)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	D.O.
Yunanistan	9.7	10.4	9.8	8.8	8.2	7.6	9.4	12.5	17.6	24.2	27.2	26.0	24.0	147.4
İspanya	11.5	10.9	9.1	8.4	8.2	11.2	17.8	19.8	21.4	24.8	26.1	26.6	26.4	129.5
G.Kore	3.5	3.6	3.7	3.4	3.2	3.1	3.6	3.7	3.4	3.2	3.1	3.2	3.2	-8.5
Malezya	3.6	3.5	3.5	3.3	3.2	3.3	3.6	3.3	3.0	3.0	3.1	3.0	3.0	-16.6
Meksika	3.4	3.9	3.5	3.5	3.7	3.9	5.4	5.3	5.2	4.9	4.9	4.5	4.5	32.3

Kaynak:www.knoema.com (*:Tahmini Değeri İfade Etmektedir.)

İşsizlik oranlarını incelediğimiz de Yunanistan ve İspanya'daki işsizlik oranının her geçen yıl arttığı ve global krizden sonraki yıllarda çift hanelere çıktığı görülmektedir.Güney Kore ve Malezya da ise işsizlik %3 seviyelerinde bir seyir izlemiş,fakat bu ülkelerde krizden etkilenmiştir.Meksika da ise finansal kriz zamanı işsizlik oranı artmış krizden sonraki yıllarda ise düşmeye başlamıştır.Değişim oranlarını incelediğimizde ise işsizlik oranının en fazla artış gösterdiği ülkeler sırasıyla Yunanistan,İspanya ve Meksika'dır.Bunun yanında Güney Kore ve Malezya'da azalan bir durum hakimdir.

6.2.7.Cari İşlemler Dengesi

Tablo.7:Seçilmiş Ülkelerde Cari İşlemler Dengesi Oranları (GSYİH/%)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	D.O.
Yunanistan	-6.5	-5.8	-7.6	-11.3	-14.6	-15.0	-11.1	-10.2	-9.8	-2.4	0.7	-0.4	0.09	101.0
İspanya	-3.5	-5.2	-7.3	-8.9	-10	-9.6	-4.8	-4.4	-3.7	-1.2	0.7	2.6	3.7	205.0
G.Kore	1.7	3.8	1.4	0.3	1.0	0.3	3.7	2.6	1.5	4.1	6.1	3.8	3.4	100
Malezya	12.1	12.0	14.4	16.0	15.3	17.0	15.5	10.9	11.5	5.7	3.9	3.6	3.4	-71.9
Meksika	-1.1	-0.9	-1.0	-0.8	-1.4	-1.8	-0.9	-0.3	-1.0	-1.2	-2.0	-1.4	-1.5	-36.0

Kaynak:www.knoema.com (*:Tahmini Değeri İfade Etmektedir.)

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde Güney Kore ve Malezya hariç diğer ülkelerin finansal kriz öncesi dönemde cari işlemler dengesini sağlamakta güçlük çektikleri ortadadır.Global krizden sonraki yıllarda Malezya'da gerilemeye başlayan cari işlemler dengesi %3'lere kadar inmiştir.Meksika ise diğer ülkelerin aksine hiçbir

sene cari işlemler dengesini sağlayamamış ve sürekli açık vermiştir.Bu noktada Meksika’da izlenen maliye politikalarının başarısız olduğunu ifade edebiliriz.Değişim oranları açısından cari işlemler dengesi sağlamada İspanya’da %205’lik bir artış gerçekleşmiş, Yunanistan’da bu oran %101 iken, Güney Kore’de %100’lük bir artışla İspanya’yı takip etmişlerdir.

6.2.8.Net Borç Oranları

Tablo.8:Seçilmiş Ülkelerde Net Borç Oranları (GSYİH/%)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	D.O.
Yunanistan	97.4	98.8	101.2	107.4	107.2	112.9	129.6	148.3	170.3	153.5	169.7	172.6	165.4	69.8
İspanya	41.3	38.6	34.8	30.6	26.7	30.8	24.7	33.1	39.8	52.5	60.4	85.7	88.9	115.2
G.Kore	20.2	22.5	25.4	27.6	26.8	26.8	29.9	29.7	30.5	30.4	33.2	30.3	28.5	41.0
Meksika	35.5	32.8	31.5	29.7	29.0	33.1	36.2	36.2	37.4	37.7	40.3	40.2	41.0	15.4

Kaynak:www.knoema.com (*:Tahmini Değeri İfade Etmektedir.)

Net borç oranlarını incelediğimizde Yunanistan’da sürekli artan bir borçlanma durumunun olduğu görülmektedir.Global krizden sonraki 2009 yılında tüm ülkelerin borç oranları artarken İspanya’nın izlediği para politikalarının etkisi ile bir düşüş gözlenmiştir, fakat değişim oranlarına baktığımızda net borç oranının en fazla arttığı ülke olarak dikkat çekmektedir. ülkedir.Güney Kore borçlanmanın en düşük olduğu ülke olurken,değişim oranları açısından Meksika da en az borç artışı olan ülkedir.

6.2.TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Tablo.9:Türkiye’nin Bazı Makroekonomik Değişkenleri (% Değişim)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	D.O.
GSYİH	5.3	9.4	8.4	6.9	4.7	0.7	-4.8	9.2	8.8	2.1	4.1	3.3	4.0	-24.5
Yatırım	17.6	19.3	19.9	22.0	21.0	21.7	14.9	19.5	23.5	20.1	20.5	20.1	20.5	16.4
İthalat	69.3	97.5	116.7	139.5	170.0	201.9	140.9	185.5	240.8	236.5	251.6	242.1	239.5	245.5
İhracat	47.2	63.1	73.4	85.5	107.2	132.0	102.4	113.8	134.9	152.4	151.8	157.6	157.6	233.8
Enflasyon	25.3	10.5	8.1	9.6	8.7	10.4	6.2	8.5	6.4	8.8	7.4	8.8	7.5	-70.3
İşsizlik	10.5	10.8	9.5	9.0	9.2	10.0	13.1	11.1	9.1	8.4	9.0	9.9	10.9	3.8

Net Borçlar	55.2	49.1	41.7	34.0	29.5	28.2	32.5	28.9	22.3	17.0	12.6	12.2	11.2	-79.7
Cari İşl. Dengesi	-2.5	-3.6	-4.5	-6.0	-5.8	-5.4	-1.9	-6.2	-9.7	-6.2	-7.9	-7.2	-7.3	192.0
Rezervler	35.1	37.6	52.4	63.2	76.4	74.2	74.8	85.9	88.3	119.1	131.0	126.4	128.4	265.8
Döviz Kuru	1.49	1.42	1.34	1.43	1.30	1.29	1.54	1.50	1.67	1.79	1.90	2.17	2.60	74.4

Kaynak: www.bumko.gov.tr, www.tcmb.gov.tr, www.kalkinma.gov.tr,
www.hazine.gov.tr, www.tuik.gov.tr, www.knoema.com

(NOT: Türkiye'nin ithalat ve ihracat durumu milyon dolar olarak ele alınmıştır.)

Türkiye ekonomisi dünyada 1970'li yıllardan sonra ortaya çıkan finansal liberalizasyon akımına, 1980'li yıllardan itibaren ayak uydurmaya başlamış ve bu yıllarda Türkiye ekonomisinde dışa açılma ve serbestleşme hareketleri artırmıştır. Türkiye ekonomisinde serbestleşme ile bir canlılık gözlenmiş fakat dünyada 20.yy da meydana gelen 1994-1997 krizlerinden Türkiye'de etkilenecek gerilemiştir. 2000'li yılların başında bu finansal kriz ortamı devam etmiş 2001 krizinden sonra makroekonomik değişkenlerden de görüldüğü 2008 yılına kadar Türkiye ekonomisinde bir ilerleme söz konusudur.

Kriz dönemlerinde diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de 2008-2010 yılları arasında büyüme, dış ticaret dengesi, işsizlik gibi reel büyüklüklerin, önceki yıllara göre daha olumsuz etkilendiği görülmektedir. GSYİH oranının %-4.8'e düşmesi, bunun yanında işsizlik oranının %13.1'lere çıkması, yatırım oranının %14.9' düşmesi Türkiye'nin krizden olumsuz etkilendiğini kanıtlamaktadır. Bunların yanında enflasyon, döviz kuru gibi nominal göstergeler ise kriz zamanı olumlu bir gelişme göstermişlerdir.

Türkiye'nin %9.4 en hızlı büyüme gösterdiği yıl 2004 olurken, krizden hemen sonraki 2010 yılında da %9.2'ye ulaşarak krizin etkilerinden çabuk kurtulmuş fakat bundan sonraki yıllarda büyüme hızı düşme eğilimine girmiştir. GSYİH'nin değişim oranına baktığımızda ise 2003-2015 yılları arasında %-24.5'lik bir gerileme olduğu ortadadır.

Türkiye'deki yatırım durumunu incelediğimizde kriz zamanı hariç istikrarlı bir şekilde yatırımların gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Krizden önceki yıllarda ortalama %20 olan yatırım oranı krizin etkisi ile birlikte %15'e kadar inmiş ve global krizden olumsuz etkilenmiştir. 2003-2015 yılları arasında Türkiye'de yatırım oranı %16'lık bir artış göstermiş ve ekonomik açıdan ilerleme kaydetmiştir.

Global kriz öncesi dönemde sürekli bir şekilde artan ithalat oranı, ihracat ve üretimdeki daralmamanın yanında krizin etkisi ile birlikte gerilemiştir. Kriz öncesi dönemde 200 milyon dolar seviyesine çıkan ithalat oranı kriz zamanı 140 milyon dolara kadar inmiştir. Krizden sonraki yıllarda tekrar artma eğilimine giren Türkiye'nin ithalat oranı 2003-2015 yılları arasında değişim oranında da görüldüğü %245 oranında artmış ve ekonomik yaşam dışı bağlı bir şekilde devam etmiştir.

Türkiye'deki ihracat durumunun ithalatla bir benzerlik gösterdiği söylenebilir. Kriz öncesi dönemde sürekli artan ihracat oranı, pazarlarda daralma ile birlikte global krizin de derinleşmesi ile gerilemiştir. Türkiye'de krizin derinleşmesinin diğer bir nedeni de ihracat büyük bir kısmının ABD ve Avrupa ülkeleri ile yapıyor olmasıdır. Bu ülkelerin Türkiye'nin ürettiği mal ve hizmetlere olan taleplerinin düşmesi Türkiye'nin ihracatını ve arzını etkilemiştir. Bunun yanında 2003-2015 yılları arasında Türkiye'nin ihracat oranı %233 oranında artmıştır.

2004 yılında gerilemeye enflasyon oranının etkisi ile birlikte döviz kuru da buna paralel olarak düşmüştür. Türk Lirasının değer kazandığı yıllarda dolar değer kaybetmiş fakat global krizin etkisi ile birlikte enflasyon rakamları düşmüş fakat dolara olan talebin artması ve spekülatif hücumlar ile birlikte döviz kuru yükselmiştir. Global krizden sonraki dönemde ise dalgalanmalar gösteren enflasyon oranına rağmen döviz kuru yükselmiş ve Türk Lirası Dolar karşısında değer kaybetmeye devam etmiştir. Değişim oranları da bu durumu kanıtlar niteliktedir. 2003-2015 yılları arasında enflasyon %70 oranında düşerken, döviz kuru ise %74 oranında artmıştır.

Türkiye'de kriz öncesi dönemde %10 olan dolaylarında olan işsizlik oranı krizin ortaya çıkması ile beraber 2009 yılında %13'e kadar yükselmiştir. Bu noktada krizin etkisi ile işten çıkarılanların artması etkili olmuştur. Krizden sonraki dönemde

gerilemeye başlayan işsizlik oranları dalgalı bir şekilde hareket etmiştir.2003-2015 yılları arasında ise Türkiye’de işsizlik oranı son verilerle birlikte %3.8 artmıştır.

Türkiye’de net borç durumu ise 2003-2009 yılları arasında süre azalmış,2009 krizinin etkisi, yatırımların düşmesi, GSYİH oranının %-4'lere kadar inmesi ile borçlar artmıştır.Global krizden sonra izlenen maliye politikalarının da etkisi ile Türkiye’de borç durumu sürekli olarak düşmeye başlamış ve Türkiye ekonomik açıdan gelişme göstermeye devam etmiştir.2003-2015 yılları arasında da net borçlar da %80’lik bir azalma Türkiye’nin izlediği iktisadi politikaların başarılı olduğunu göstermektedir.

Türkiye’nin cari işlemler dengesini sağlama başarısız olduğu görülmektedir.Tabloda da görüldüğü gibi Türkiye’de ithalatın ihracattan fazla olması bu durumun temel sebeplerinden birisidir.Kriz öncesi dönemde %-5 olan cari işlem dengesi krizin etkisinin yanında ithalatın düşmesi ile %-1.9’a kadar inmiştir.Krizden sonraki dönemde ise tekrar eski halini alan cari işlemler dengesinin sağlanamamasında ihracat ithalatı karşılamadaki yetersizliğinin etkili olduğu söylenebilir.2003-2015 yılları arasında Türkiye’de cari işlemler dengesi sürekli açık vermiş ve bu açığın %192 oranında artması da dengenin bir türlü sağlanamadığını ve durumun daha da kötüleştiğini ifade edebiliriz.

Türkiye’de global krizin etkisi ile birlikte toplam rezervlerde bir azalış olduğu,krizden sonraki dönemde ise sermaye girişlerinin artması ile birlikte rezervlerin de arttığını ifade edebiliriz.2003 yılında 35 milyon dolar olan rezerv miktarının 2015 yılının sonunda 128 milyona ulaşacağı beklenmektedir.2003-2015 yılları arasında Türkiye’de rezerv miktarı %265 artmıştır.

SONUÇ

Devletlerin ülke ekonomilerini canlandırmak,kıt kaynaklara çözüm bulmak,sermaye hareketlerini canlandırmak amacıyla uygulamaya başladıkları finansal liberalizasyon süreci gelişmiş ülkelerin finansal yapılarında olumlu gelişmeler göstermiş,fakat gelişmekte olan ülkelerin sadece finansal yapılarını

değil kalkınma stratejilerinde etkileyerek ekonomik yapının tamamında değişikliklere neden olmuştur.Bu noktada finansal liberalizasyon ile başlayan gelişmeler sonucu,gelişmekte olan ülkeler spekülâtif hücumlar,kısa vadeli sermaye hareketlerinin olumsuz etkileri gibi durumlarla karşı karşıya kalmışlardır. IMF ve Dünya Bankasının izlediğı programlar ve uygulamalar da ülkelerin ekonomik anlamda iyileşmesini gerçekleştirememiş, ülkeler IMF ve Dünya Bankasına bağımlı hale gelerek ekonomik anlamda daha da kötüye gitmişlerdir.Bu bağlamda meydana gelen finansal krizler sonucunda ülke ekonomileri çöküntüye uğramıştır.

Ülkeler ile ilgili verileri incelediğimizde global krizin tüm ülkelerin krizden etkilendiğini ve ekonomilerinin gerilediğini ifade edebiliriz.Nominal değerler açısından ülkeler de kriz zamanı bir iyileşme durumu olsa dahi krizden sonraki süreçte nominal değer eski seviyelerine dönmüştür.Finansal krizlere çözüm bulmak ve ülke ekonomilerini yeniden canlandırmak için çeşitli görüşler ortaya atılmış ve bunların sonucunda ülkeler yeni iktisadi,mali ve para politikaları izlemeye başlamışlardır.

KAYNAKÇA

AĞIR, Hüseyin, “Türkiye’de Finansal Liberalizasyon ve Finansal Gelişme İlişkisinin Ekonometrik Analizi”, *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kitapları*, Yayın No:8, Ankara, 2010.

AKYOL ESER, Kezban, “Finansal Serbestleşme Sürecinde Artan Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri:Türkiye Ekonomisine Etkileri,Riskler ve Politika Araçları”, *Mesleki Yeterlilik Tezi*, Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara, 2012.

ARESTİS, Philip ve Asena CANER, “Financial Liberalization and Poverty: Channels of Influence”, *The Economics İnstitute of Bard College,USA*, 2004.

ATAMTÜRK, Burak, “Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Türkiye’de Finansal Serbestleşmenin İç Tasarruflar Üzerine Etkisi”, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C:23, S:2, 2007.

BAŞ DİNAR, Gülenay, “Finansal Liberalizasyon ve Ekonomik Büyüme: Bir Literatür Çalışması”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C:8, S:Özel Sayı, 2012.

BAYRAKTUTAN, Yusuf ve M.Hilmi ÖZKAYA, “IMF İstikrar Politikalarının Doğu Asya’da Ekonomik Performans Sonuçları”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:1, S:3, 2002.

BERKMAN, Ayberk Nuri, “Türkiye’de Finansal Liberalizasyon ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C:12, S:2, 2011.

DANİEL, Betty C. ve John Bailey JONES, “Financial Liberalization and Banking Crises in Emerging Economies”, *University of Albany*, Albany, 2006.

DOĞAN, Burcu, “Finansal Liberalizasyon Altında Yatırım: 1980 Sonrası Türkiye Örneği”, *Yüksek Lisans Tezi*, Hitit Üniversitesi, Çorum, 2014.

GÖÇER, İsmet, “2008 Küresel Ekonomik Krizin Nedenleri ve Seçilmiş Ülke Ekonomilerine Etkileri: Ekonometrik Bir Analiz”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, S:17, 2012.

GÜLOĞLU, Bülent ve Ender ALTUNOĞLU, “Finansal Serbestleşme Politikaları ve Finansal Krizler: Latin Amerika, Meksika, Asya ve Türkiye Krizleri”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, S:27, 2002.

GÜRASLAN, Elçin, “Uluslar Arası Finansal Kuruluşlar ve Mali Reform Önerileri: Türkiye Deneyimi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2005.

İŞİK, Abdülkadir ve Metin MERİÇ “AB’de Kamu Yatırımlarının Finansmanında Altın Kural”, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, S:4, C:9, 2009.

İŞİK, Abdülkadir, “Kamu Maliyesi”, *Ekin Basın Yayın Dağıtım*, Bursa, 2014.

IŞIK, Sayım, Koray DUMAN ve Adil KORKMAZ, “Türkiye Ekonomisinde Finansal Krizler: Bir Faktör Analizi Uygulaması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S:1, C:19, 2004.

KİBRİTÇİOĞLU, Aykut, “Türkiye’de Ekonomik Krizler ve Hükümetler, 1969-2001”, *Yeni Türkiye Dergisi*, S: Ekonomik Kriz Özel Sayısı, 2001.

ONUR, Sara, “Finansal Liberalizasyon ve GSMH Büyümesi Arasındaki İlişki”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, S:1, C:1, 2005.

ÖZMEN, Çiğdem, “Finansal Piyasaların Serbestleşmesinin Finansal Krizlere Etkileri ve Türkiye’deki Durum”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2011.

ÖZŞAHİN, Şerife, “Türkiye Ekonomisinde Finansal Liberalizasyon ve Ekonomik Büyüme Etkileşiminin ARDL Yöntemi İle Analizi”, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2011.

ÖZTÜRK, Nazım, “IMF’nin Değişen Rolü ve Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerine Etkileri”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, S:57, C:4, 2002.

TOPALLI, Nurgün, “Kriz Sonrası Uygulanan IMF Tipi İstikrar Programları ve Ekonomik Etkileri: Güneydoğu Asya ve Türkiye Örneği”, *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S:11, 2006.

TUNCEL, Cem Okan, “Finansal Liberalizasyon ve Küresel Krizin Yapısal Nedenleri: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Dersler”, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, S:545, C:47, 2010.

URAL, Mert, “Finansal Krizler ve Türkiye”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C:18, S:1, 2003.

YILMAZ, Ömer, Alaattin KIZILTAN ve Vedat KAYA, “İktisadi Kriz Kuramları, Finansal Küreselleşme ve Para Krizleri”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S:24, 2005.

YÜCEL, Fatih ve Hüseyin KALYONCU, “Finansal Krizlerin Öncü Göstergeleri ve Ülke Ekonomilerini Etkileme Kanalları:Türkiye Örneği”, *Maliye Dergisi*, S:159, 2010.

YÜKSELER, Zafer, “Türkiye’de Kriz Dönemlerinde Ekonomik Gelişmeler ve Ödemeler Dengesi Uyumu”, *Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları*, Ankara, 2009.